

Operation Good Neighbor és Izrael szíriaiaknak nyújtott támogatása (2013–2018)

*Operation Good Neighbour and Israeli Assistance
Provided to Syrians over the Golan (2013–2018)*

Paragi Beáta és Papp Lília

https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2020.3.03

Összefoglaló: E tanulmány célja annak ismertetése és elemzése, hogy Izrael hogyan és milyen (stratégiai) indíttatásból nyújtott segítséget a Golán-fennsíkon zajló Operation Good Neighbor (2013/2016–2018) keretében szíriai civileknek. Az orvosi, orvosetikai lapokban megjelent tanulmányok az orvos–beteg-kapcsolat különféle etikai dimenzióit vizsgálták, és a nemzetközi humanitárius jog elveinek megfelelő misszióként mutatták be a tevékenységet. Az altruista célok, illetve a humanitárius jelleg ugyanakkor egyértelműen megkérdőjeleződött az évek során. Az elérhető forrásokat elemezve, kutatásunk során arra a kérdésre kerestük a választ, hogy hogyan értelmezhető az egyébként ellenséges izraeli–szíriai viszony tükrében az Operation Good Neighbor művelet. Mi volt annak a politikai célja és szerepe a hivatalos humanitárius retorikán túl? Az eredményeink azt mutatják, hogy Izrael szíriai rászorulóknak nyújtott támogatása névleg humanitárius volt, ám a gyakorlatban bonyolultabb megfontolásokat tükrözött.

Kulcsszavak: Izrael, humanitárius segély, Golán-fennsík, Operation Good Neighbor, szíriai háború

Abstract: *The purpose of this study is to explore the conditions under which Israel offered its assistance to Syrians within the framework of Operation Good Neighbour (OGN, 2013/2016–2018). Writings published in various medical and bioethics journals portray the operation as an altruistic endeavour complying with the principles of international humanitarian assistance. Altruism and humanitarianism, however, have been increasingly doubted/questioned over the years. Having analysed sources available we attempted at answering the question what the OGN meant in light of the hostile Israeli–Syrian relations. Which political objectives and roles were at play on the Israeli side over and beyond its humanitarian rhetoric? Findings show that while OGN was, in essence, of humanitarian nature, the entire operation reflected more complicated concerns.*

Keywords: *Israel, humanitarian assistance, Golan, Operation Good Neighbour, Syrian war*

Bevezetés*

A humanitárius segítségnyújtás közel-keleti történetére és gyakorlatára egyaránt jellemző, hogy az a leggyakrabban ember által okozott katasztrófák hatásainak a mérséklésére történik (Watenpaugh, 2015; Tanielian, 2017). A térségben az örmény népirtás

* A tanulmány az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból, az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosítószámú, „Tehetségből fiatal kutató – A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban” című projekt keretében jött létre.

idején nyújtottak segítséget első ízben karitatív szervezetek a helyi lakosságnak (Watenpaugh, 2015). A konfliktusokkal azóta is sok esetben együtt jár a társadalmi intézmények szétesése (Naguib és Okkenhaug, 2008), illetve a sokszor országhatárokat is keresztező tömeges menekültáradat (Sassoon, 2009; Chatty, 2010; a témát grafikákkal feldolgozó Brown, 2018; Beaujouan és Rasheed, 2019), s azokat a helyi és a nemzetközi karitatív és humanitárius szervezetek igyekeznek ellensúlyozni. Watenpaugh (2015) azonban az örmények védelmében tett lépéseket elemezve, de az aktualitásokra is utalva azt hangsúlyozta, hogy egy konfliktus esetén történő segítségnyújtás ritkán felel meg a humanitárius jog, illetve segélyezés elveinek (emberiesség, semlegesség, pártatlanság, függetlenség). E tekintetben, úgy tűnik, Izrael szíriai rászorulóknak nyújtott támogatása sem volt kivétel.

Az Izrael által szíriai civileknek nyújtott humanitárius segítség (*Operation Good Neighbor*, a továbbiakban: OGN) nemcsak sok tekintetben szokatlan volt, de társadalomtudományi szempontból feldolgozatlan is. E humanitárius missziót részben a napilapokban, online portálokon megjelent hírek (Gross, 2017; Frantzman, 2017; Keshner, 2017), részben orvosi szakfolyóiratokban közölt tanulmányok (Eisenberg és Benbenishty, 2013; Zarka, Barhoum és Bader, 2014; Glassberg, Bader, Nadler, Benov, Zarka és Kreiss, 2015; Zarka, 2016; Bahouth, Shlaifer, Yitzhak és Glassberg, 2017; Zarka és Lerner, 2017; Flugelman és Barhoum, 2017; Lounsbury és Hetz, 2018; Zarka, Farhat és Gidron, 2018), továbbá az izraeli hadsereg (*Israel Defense Forces*) honlapja (IDF, 2017a) és egy, az OGN vezetőjével, Eyal Drorral készült interjú (*World Jewish Congress*, 2019) alapján lehet rekonstruálni. A források alapján izraeli orvosok 2013-tól egy olyan ország lakosságának nyújtottak humanitárius segítséget, amellyel egyébként a zsidó állam az első arab–izraeli háború (1948–1949) óta hadban áll. Noha a segélyezésnek 2016 nyarán műveleti nevet is adtak, vagyis az IDF keretein belül zajlott, az nem klasszikus katonai akció volt. A 2013 és 2016 közötti időszakban izraeli aktorok (civil szervezetek, orvosok, illetve a hadsereg) három módon segítették a szíriai lakosságnak a háború által érintett részét: segélyszállítmányokkal, a szíriaiak Izraelben történő orvosi ellátásával, valamint a határon sátorokban élő menekültek infrastrukturális körülményeinek a javításával (IDF, 2017a). Az orvosi, orvosesetiki lapokban (*Israel Medical Association Journal*; *The Lancet*; *Bioethics*; *Pediatrics*) megjelent tanulmányok az orvos–beteg-kapcsolat etikai dimenzióit vizsgálva a nemzetközi humanitárius jog elveinek megfelelő misszióként mutatták be a tevékenységet (Zarka et al., 2018).

Az altruista célok, illetve a humanitárius jelleg ugyanakkor egyértelműen megkérdőjeleződött az évek során. Részben a szíriai–izraeli tűzszünet betartását felügyelő ENSZ-misszió, a Golán-fennsíkon állomásozó *United Nations Disengagement Observer Force* (UNDOF) megfigyeléseire és jelentéseire (UNDOF, 2014; UNDOF, 2016; UNDOF, 2018) hivatkozva már 2016–2017 folyamán megjelentek olyan külpolitikai írások (Dekel, Boms és Winter, 2016, 72–77. o.; Al-Tamimi, 2017; Jones, 2017; Tsurkov, 2018a; Tsurkov, 2018b;

O'Connor, 2018; Bar'el, 2018; Levy, 2019; *Middle East Eye*, 2020; Moodrick-Even Khen, Boms és Ashraph, 2020, 195. o.), amelyek kezdetben találgatták, majd pedig elemezték, hogy Izrael fegyvereket is juttatott a szíriai felkelőknek ugyanazon a helyszínen, illetve időszakban.

E tanulmány célja annak ismertetése és elemzése, hogy Izrael hogyan és milyen indíttatásból nyújtott segítséget a Golán-fennsíkon északi szomszédjának, Szíriának.¹ Kutatásunk során arra is kerestük a választ, hogy hogyan értelmezhető az egyébként ellenséges izraeli–szíriai viszony tükrében az *Operation Good Neighbor* művelet, és mi volt annak a politikai célja és szerepe a hivatalos humanitárius retorikán túl.

A tanulmány a felépítését tekintve három fő részre osztható. Elsőként röviden ismertetjük Izrael és Szíria kapcsolatát, a Golán-fennsík nemzetközi jogi státuszára, illetve a szíriai háború délnyugat-szíriai humanitárius következményeire fókuszálva. A második fejezetben bemutatjuk az OGN előzményeit, lebonyolítását, illetve a lezárása körülményeit. Végül, a harmadik fejezetben megvizsgáljuk Izrael egyéb megfontolásait, amelyek arra engednek következtetni, hogy az ország szerepvállalása távolról sem pusztán humanitárius segítséget jelentett. Habár indokolt lenne a tágabb kontextus ismertetése, terjedelmi okok miatt éppúgy eltekintünk a szíriai háború lokális, regionális és nemzetközi összefüggéseinek az ismertetésétől (Gazdik, 2012; Gazdik, 2015; Sorenson, 2016; Erlich, 2016; Hinnebusch és Saouli, 2019; Moodrick-Even Khen *et al.*, 2020), mint Izrael és Szíria kapcsolatainak, illetve a Golán-fennsík társadalmi-demográfiai adottságainak a bemutatásától.

A Golán-fennsík jelentősége Izrael és Szíria viszonyában, illetve a szíriai háború humanitárius következményei az ország délnyugati részén

Izrael és Szíria kapcsolata talán az egyik legismertebb jelenlegi ellenséges viszony a világban. A két ország függetlenné válását követő évtizedekben folyamatosak voltak a határvillongások és a nyílt háborúk (1948–1949, 1967, 1973). Az 1974-es csapatsétválasztási egyezményt (*Israel–Syria Disengagement Agreement*) követően a kapcsolatok stabilizálódtak, legalábbis abban az értelemben, hogy azóta nemzetközi békefenntartó erők és egy demilitarizált zóna választja el a két államot. A megállapodás értelmében Izrael visszaadta a korábban elfoglalt területek keleti részét, azonban továbbra is megszállás alatt tartja a Golán-fennsík (a szíriai Kuneitra tartomány) nagyobb, nyugati felét. A két ország elválasztása céljából a fennsíkon kijelöltek egy A

¹ E cikknek az angol nyelvű testvére (jelenleg lektorálás alatt, *Mediterranean Politics*) azt vizsgálja részben empirikus adatok alapján, hogy Marcel Mauss csereként is felfogható ajándékozásmélete (1925) mennyiben alkalmazható a konkrét esetben, illetve szíriai felkelők milyen módon tudták viszonyozni az izraeli segítséget.

és egy B demarkációs vonalat, a köztes sávban pedig egy demilitarizált övezetet. Az ENSZ-ütközőzóna, amely észak–déli irányban a Hermon-hegytől (*Dzsabal al-Sheikh*) a Jarmuk-folyóig terjed, és magában foglalja Kuneitra városát is (UN, 1974; *International Crisis Group*, 2018). A területen az UNDOF egysége állomásozik (UN, 1974), a mandátuma rendszeres megújításával, jelenleg mintegy 1250 fővel.

Az izraeli Knesszet 1981-ben megszavazta a Golán-fennsíkra vonatkozó törvényt, amelynek értelmében meghosszabbította az ottani izraeli felügyeletet, vagyis azt Izrael egyoldalúan, Szíria és a nemzetközi közösség elismerése nélkül hozzátámasztotta az ország területéhez (*Israel Ministry of Foreign Affairs*, 1981). Bár ennek a legitimitását Damaszkusz következetesen vitatja, a Háfez el-Aszad vezette szíriai kormány és az izraeli fél között az 1990-es években több béketárgyalás is zajlott (*Israel Ministry of Foreign Affairs*, 1999). A számos kísérlet ellenére nem született békemegállapodás, mindazonáltal a két ország kapcsolata viszonylag nyugodt volt. Azonban a szíriai háború kitörése óta, illetve Irán Szíria területén zajló befolyásszerzése miatt ismét feszültté vált a viszonyuk (Dekel et al., 2016; Hanauer, 2016; *International Crisis Group*, 2018).

Izraelnek a szíriai háborúval, illetve az „arab tavasz” következményeként felgyorsult regionális átrendeződéssel kapcsolatos érdekei rendkívül összetettek, amelyeket területi okok miatt nincs lehetőségünk részletezni (Dekel et al., 2016; al-Nashef és Winter, 2016; Al-Tamimi, 2017; Boms, 2020). Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy Izrael kezdetben a kivárási stratégiát választotta, és igyekezett katonai értelemben távol maradni a Szíria területén zajló eseményektől: nem támogatta közvetlenül a Bassár el-Aszad-ellenes csoportokat, ugyanakkor a rezsim mellé sem állt. Egyes izraeli politikai körök Aszad maradása mellett érveltek, hiszen közel negyven éve viszonylagos nyugalom honolt a két ország határán, miután a szíriai elnök – a többi térségbeli autoriter uralkodóhoz hasonlóan – csírájában elfojtotta a szélsőséges islamista csoportok felemelkedését. Az izraeli vezetésnek azonban figyelembe kellett vennie, hogy Damaszkusz évtizedek óta fontos szövetségese Iránnak és a Hezbollahnak. Ez utóbbi tény végül annak ellenére is számos, Izrael által Szíriában végrehajtott intervencióhoz vezetett, hogy az ország hadviselő félként hivatalosan éppúgy nem jelent meg, mint más regionális aktorok. Mivel Izraelnek régóta komoly érdekei fűződtek a Golán-fennsík fölötti szuverenitása elismertetéséhez, az Aszad-kormány kezdeti területi veszteségei kedvező helyzetet teremtettek új kapcsolatok létesítésére a Golán-fennsíkon (Dekel et al., 2016).

Izrael 2011 és 2013 között azzal szembesült, hogy az addig az ENSZ-békefenntartók által felügyelt demilitarizált zóna szíriai határa mentén különféle ellenzéki csapatok (erők) szereztek pozíciókat – az Aszad-kormány rovására (Al-Koshak, 2015; Hanauer, 2016; Dekel et al., 2016; Al-Tamimi, 2017). Más szavakkal: az addigi egy szomszéd helyett hirtelen több, egymással is versengő szíriai fegyveres szervezet gyakorolt hatalmat a Golán keleti oldalán, miközben a hivatalos átkelőt lezárták.² 2014 szeptemberében az

2 Az izraeli (*alfa*) és a szíriai (*bravo*) oldalt összekötő Kuneitra átkelőt, amelyet 2014 augusztusa *Operation Good Neighbor* 41

UNDOF is kénytelen volt átköltözni a tűzszüneti vonal izraeli, azaz „alfa” oldalára, vagyis az eredeti mandátumát csak korlátozottan tudta ellátni.

Az évek óta tartó szíriai háború során több százezren haltak meg, millióknak kellett elhagyniuk az otthonukat, sőt a többjüknek a hazájukat is (OCHA, 2019). Bár a területek döntő többsége visszakerült a kormányerők fennhatósága alá, a háború lezárására tett kísérletek ellenére a konfliktus a mai napig is tart (Hinnebusch és Saouli, 2019; Wagner, 2019). A hazatérés lehetősége a szíriai menekültek milliói számára még mindig komoly akadályokba ütközik (OCHA, 2019). A háború következtében az egészségügyi ellátás szinte teljesen ellehetetlenült az ország területén. 2017-re a Szíriában működő kórházak kétharmada megsemmisült, vagy valamilyen kár érte őket, az orvosok fele elmenekült az országból, mindemellett az ivóvízhez és az alapvető élelmiszerekhez való hozzájutás is korlátozottá vált (Bahouth et al., 2017).

Mivel az izraeli segítségnyújtás egyik legfontosabb eleme éppen a szíriai civilek egészségügyi ellátásában való közreműködés volt, indokolt kitérnünk arra, hogy nem pusztán a háború, illetve az gyógyítási-ellátási kapacitások következménye, hogy Szíria egészségügyi rendszere és a kórházak túlnyomó többsége hosszú évek óta romokban hever. A regnáló kormány haderői és a lázadó csoportok egyaránt célba vették a másik által kontrollált területeket és az ott található egészségügyi intézményeket. Azaz a hadviselő felek stratégiai megfontolásból, célzottan egészségügyi intézmények és dolgozók ellen hajtottak végre (rakéta)támadásokat, megsértve ezzel a nemzetközi humanitárius jogra vonatkozó rendelkezéseket (Sparrow, Foad, Tarakji és Jabbour, 2018). A *Physicans for Human Rights* nevű szervezet információi szerint nem kizárólag az egészségügyi intézmények direkt bombázása, illetve a kórházak működésének az ellehetetlenítése történt a kormány részéről, hanem orvosok, ápolók elrablása, kínzása, illetve kivégzése is (Physicans for Human Rights, 2017). A nemzetközi humanitárius jog értelmében a háborúk során különös védelmet élveznek a sebesülteket ellátó egészségügyi szakemberek, illetve létesítmények, továbbá kifejezetten tiltott a civilek és az orvosi ellátásban részesülő sebesültek ellen irányuló támadás.³

A háború elején a legfontosabb frontnak a Golán-fennsíkhoz közel eső Dara'a tartomány számított, ahonnan gyakorlatilag a felkelés kiindult.⁴ A kormányellenes erők már a polgárháború kezdetekor átvették az irányítást a tartomány több, stratégiai fontos-

óta nem használták, 2018. október 15-én nyitották újra. Az átkelő hétköznapi működését, illetve a határ két oldalán élő drúz közösségek szempontjából betöltött jelentőségét a „Szíriai menyasszony” című izraeli film mutatja be (rendezte: Eran Riklis).

3 A szándékosan egészségügyi intézmények és dolgozók ellen indított offenzíva, illetve az annak elkerülése érdekében teendő erőfeszítések elmulasztása potenciálisan háborús bűncselekménynek minősül (*Physicans for Human Rights*, 2017).

4 A tartomány elsősorban szunniták által lakott terület, s mindössze 100 km-re található a fővárostól, Damaszkusztól; Jordániával, valamint az izraeli és az ENSZ-erők által ellenőrzött határszakaszon lévő Kuneitra (Quneitra) provinciával is határos, és Szíria egyik meghatározó főútvonala szeli át.

ságú színtere felett. 2012-től az an-Nuszra Front, a Haját Tahrír as-Sám, valamint a *Free Syrian Army* (Szabad Szíriai Hadsereg, FSA) katonái is megjelentek a térségben, és fokozatosan egyre több területet sikerült az ellenőrzésük alá vonniuk. 2014 nyarára már Kuneitra és a Golán-fennsíkon található határátkelőhely is az FSA ellenőrzése alá tartozott (Al-Koshak, 2015).

A Kuneitrával szomszédos Dara'a a háború kitörését megelőzően körülbelül 200 ezer ember lakóhelye volt. A létszámuk azonban néhány éven belül jelentősen nőtt, mivel az elhúzódó háború következményeként belső menekültek (*internally displaced people*, IDP) tömegével érkeztek az UNDOF által felügyelt szeparációs vonalhoz közel eső területekre, akik a sátozásokban abban reménykedtek, hogy az ENSZ és Izrael közelsége valamiféle védelmet kínál számukra (Doocy, Lyles, Delbiso és Robinson, 2015; *International Crisis Group*, 2018, 4–5. o.). Az OCHA jelentései szerint az izraeli és a jordániai határ közelében letelepült belső menekültek élet- és lakhatási körülményei rendkívül rosszak voltak: az ivóvízhez való hozzájutásuk korlátozott volt, a sivatag szeszélyes időjárási körülményi megviselték őket, és tulajdonképpen semmilyen egészségügyi ellátást nem kaptak.

Bár a Szíria területét ellenőrzési zónákra osztó asztanai megállapodás (2017. május 4.) értelmében ez a régió is deeszkalációs zónának minősült, a szíriai kormány hadserege tovább folytatta a támadásokat annak érdekében, hogy a lázadók által ellenőrzött területeket visszafoglalja.⁵ A humanitárius szervezetek jelen voltak ugyan a régióban, ám a harcok fokozódásával párhuzamosan ki is szorultak onnan, ugyanis a fontosabb útvonalakat lezárták, és egyik harcoló fél sem garantálta a humanitárius konvojok biztonságos áthaladását (OCHA, 2018a; OCHA, 2018b).

2018 tavaszán a szíriai kormány – Oroszország támogatásával – légicsapásokat hajtott végre a térségben, amelyek a belső menekültek újabb hullámát váltották ki (OCHA, 2019; Boms, 2020, 192. o.). A heves harcok következtében Dara'a régióból kétszázhetvenezer fő menekült el. Mintegy százhatvannégyezren a szomszédos Kuneitrában, illetve hatvanezren a jordániai határ melletti területeken telepedtek le, mivel sem Izrael, sem Jordánia nem nyitotta meg a határait előttük (OCHA, 2018a; OCHA, 2018b). 2018. július végére a lázadó csapatok kiszorultak a térségből, és Délnyugat-Szíria ismét az Aszad-kormány fennhatósága alá került. A hatalmi viszonyok átrendeződése azonban nem járt a háború elől elmenekült lakosság helyzetének a javulásával, hiszen a nyár végéig még mindig több mint száznyolcvannégyezer ember nem tudott hazatérni a korábbi lakóhelyére (OCHA, 2018b).

5 Mint később kiderült, a deeszkalációs zónák létrehozásának – amelyek egybeestek a visszafoglalt területekkel – csupán egyetlen célja volt, mégpedig az, hogy Aszad erői úgy tudjanak felkészülni az egyes enklávák egymás után történő offenzívájára, hogy közben ellentámadástól ne kelljen tartaniuk (Wagner, 2019, 4. o.).

Az Izrael által a Golán-fennsíkon keresztül nyújtott támogatás (2013–2018)

2013-ban az akkori izraeli védelmi miniszter, Mose Ja'alon leszögezte, hogy amíg a hazája érdekei nem sérülnek, nem fognak beavatkozni a szíriai háborúba. Mindazonáltal úgy vélte, bizonyos „vörös vonalak” (*red lines*) megsértése esetén szükségessé válhat a közbelépésük. Ezek közé tartozott, ha

- a libanoni székhelyű Hezbollah – a regionális konfliktus kihasználásával – fegyverutánpótlásban részesül a síita milícia közreműködésével;
- a konfliktus Izrael területét veszélyezteti;
- az északi határon lévő szélsőséges radikális csoportok megerősödnek (Boms, 2017).

A helyzet végül úgy alakult, hogy Izrael a be nem avatkozás stratégiáját elég korán feladta, és mind katonailag, – elsősorban iráni célpontok támadásával (ami nem tárgya e tanulmánynak) –, mind pedig a Golán szíriai oldalán élő lakosság támogatásával befolyásolni igyekezett, ha nem is a háború kimenetét, de a saját nemzetbiztonsági érdekeit mindenképpen.

2011 és 2013 között az izraeli kormány még habozó és passzív politikát folytatott, miközben a civil társadalom – több segélyszervezettel együttműködésben – adományokat gyűjtött annak érdekében, hogy segítséget tudjon nyújtani a háború áldozatainak, mégpedig nemcsak Szíriában, hanem a szomszédos országokban, Jordániában és Törökországban egyaránt. A kezdeményezésben tíz NGO mellett izraeli civilek ezrei vettek részt (Dekel et al., 2016; Boms, 2017). A hadsereg PR-irodájának hivatalos sajtóközleménye (2017. július) előtt lényegében csak közvetett bizonyítékok (például Eisenberg és Benbenishty, 2013; Zarka, Barhoum, Bader, Zoaretz, Glassberg, Embon és Kreiss, 2014; Glassberg et al., 2015; Zarka, 2016; Dekel et al., 2016) alapján lehetett arra következtetni, hogy Izrael szervezett formában, tehát az IDF bevonásával nyújt segítséget szíriaiaknak.

Noha az IDF széles körű tapasztalattal rendelkezett a katasztrófa sújtotta térségekben történő segítségnyújtásban, ebben a helyzetben nem csupán a katonák szakmai felkészültsége volt az egyetlen tényező, amelyet figyelembe kellett venniük. Habár Szíria gyakorlatilag akkor már évtizedek óta Izrael ellensége volt, az izraeli hadseregnek a szíriaiak segítségkérésére, illetve a civilek és az orvosok felszólítására meghozott döntésének összetett okai voltak (*World Jewish Congress*, 2019). Az „arab tavasz” kitörésének időszakát jellemző semleges, a be nem avatkozást vállaló magatartással ellentétes lépés egyik lehetséges magyarázata az a tény, hogy az izraeli hadseregben szolgáló orvosok esküjének szövege magában foglalja a megkülönböztetés nélküli segítségnyújtás kötelezettségét, azaz mindenkit egyformán el kell látni, legyen az barát vagy ellenség. Amikor az IDF katonái felfigyeltek a határnál segítséget kérő első hét fiatal szíriai

állampolgárra, értesítették a hadsereg orvosi egységét, amely a helyszínre érkezés után azonnal ellátásban részesítette, majd a közelben lévő izraeli kórházakba szállította őket. Ez volt a hivatalosan elismert első olyan eset, amelyben az IDF szíriaiaknak nyújtott orvosi segítséget (Zarka et al., 2014; Bahouth et al., 2017; Flugelman és Barhoum, 2017).

Az első években még nem létezett formális eljárás a határhoz érkező szíriaiak ellátására vonatkozóan, ám különféle megfontolásokból Izrael 2016-ban hivatalosan is elindította az *Operation Good Neighbor* fedőnevű műveletet. Az OGN a 2013-ban megalakított északi hadosztály 210-es egységének az égisze alatt működött 2016 nyara és 2018 augusztusa között (IDF, 2017a). A művelet elsődleges célja az IDF honlapján közöltek és Eyal Dror nyilatkozatai szerint, hogy annyi embernek nyújtsanak humanitárius segítséget, amennyinek csak tudnak, de közben a szomszédban zajló konfliktusba ne avatkozzanak be⁶ (IDF, 2017a; World Jewish Congress, 2019). A hadsereg a hivatalos kommunikációban kifejtette, hogy egyrészt morális okok miatt kellett segítséget nyújtaniuk a határ túlsó oldalán lévő szíriaiaknak, hiszen nem nézhették tétlenül a háború következményeként bajba jutottak szenvedését. Másrészt a gesztus csökkentette annak az esélyét is, hogy a határ túloldalán élő civil lakosság az Izraellel szemben ellenséges radikális szervezetekre legyen utalva, így a biztonsági helyzet stabilabbá vált (Dekel et al., 2016; IDF, 2017a).

A szíriaiaknak nyújtott humanitárius segítséget az IDF három fő kategóriába sorolta:

- orvosi: egészségügyi ellátás a szíriai–izraeli határ izraeli oldalán felállított mobil-kórházakban, valamint a közeli települések kórházaiban;
- természetbeni adományok: ivóvíz, illetve fűtéshez szükséges üzemanyag, generátorok küldése a határon letelepedett menekülteknek;
- civil segítség: élelmiszer-szállítmányok, ruházat, valamint pelenka és csecsemőtápszer adományozása (IDF, 2017a).

Az 1. táblázat magában foglalja az OGN előtt, illetve az annak keretei között a szíriai segélykérők számára természetben rendelkezésre bocsájtott támogatásokat (*in-kind assistance*).

6 Az IDF honlapján olvasható hivatalos közlés szerint: „the goal of Operation Good Neighbor is to provide humanitarian aid to as many people as possible while maintaining Israel's policy of non-involvement in the conflict”. Forrás: IDF, 2017b.

1. táblázat

Az izraeli adományok fajtái és nagyságrendje 2013/2016 és 2018 között

Az adomány típusa	2016–2018	2013–2018
Élelmiszersegély (tonna)	1 524	1 700
Üzemanyag fűtéshez és áram generálásához (liter)	947 520	1 100 000
Gyógyszerek és orvosi eszközök (egység)	24 900	26 000
Generátor (darab)	21	20
Pelenka (csomag)	7 933	8 200
Sátor (darab)	300	630
Babatapszer (egység)	54 000	49 000
Ruházat (tonna)	250	350
Kabát (darab)	7 110	
Higiéniai termékek (darab)	13 920	
Jármű (darab)		40
Forrás	IDF PR Office (e-mail, 2018. július 16.)	Gross, 2018

Az IDF missziója mellett civil kezdeményezések is léteztek a bajbajutottak megsegítése érdekében. Az adománygyűjtést elsősorban az Israeli Flying Aid⁷ aktivistái koordinálták 2011 és 2018 között, majd a segélycsomagokat az IDF közvetítésével továbbították a szíriai menekülteknek (Chernick, 2018).

Az izraeliek segítségét kérő sebesültek túlnyomó többsége átlagosan 25 év körüli férfi, egyötöde pedig 18 év alatti volt. A hivatalos információk szerint a legtöbbször a Szíria délnyugati részén fekvő Hauran és Dara'a tartományból érkeztek: a háború borzalmai elől menekülve ezrek települtek onnan a szíriai–izraeli határ közelébe. A belső menekültek zöme rendkívül rossz körülmények között élt; főleg sátorokban laktak, nélkülözve még az alapvető higiéniai és élelmiszer-, valamint ivóvízszükségleteket is (Bahouth et al., 2017).

Az IDF katonái számára nem volt újdonság, és nem okozott nagy nehézséget mobilkórházak gyors felállítása és üzembe helyezése, hiszen az orvosi egységei széles körű tapasztalatokkal rendelkeztek a háború, illetve természeti katasztrófa sújtotta térségekben. Kezdetben az ismert forgatókönyv valósult meg a szíriai határhoz közel eső izraeli területeken is, ám a lehetőségeik ott nyilvánvalóan korlátozottak voltak. A Golán-fennsíkon kialakított katonai mobilkórházakban elsősorban a kritikus állapotban lévőkhelyzetét stabilizálták. Amennyiben indokolt volt, a betegeket a közeli kórházakba szállították. De az is előfordult, hogy egyesek a mobilkórházban történt kezelésüket követően egyből visszatértek Szíriába (Zarka, 2016). Az izraeli segítségnyújtás mellett az IDF

⁷ Az IFA volt az IDF legnagyobb civil partnere, de nem az egyetlen izraeli NGO, amely adományokat gyűjtött (Israeli Flying Aid, 2020).

2017-ben egy amerikai humanitárius szervezettel (*Frontier Alliance International*) közösen részt vett a határ túlsó oldalán, a Golán-fennsíkon egy mobilkórház felállításában, amelyet *Mazor Ladach* névre kereszteltek, ami azt jelenti: segítség a bajbajutottaknak. A létesítményt 2018-ban zárták be – amikor a kormánycsapatok a régió nagyobb részét visszafoglalták –, de addig közel hétezer szíriait sikerült ott ellátni (Ahronheim, 2018).

A humanitárius egészségügyi-orvosi segítségnyújtás elsődleges célja általában és jellemzően a helyszínen történő azonnali életmentés. Izraelben azonban ettől részben eltérő módon zajlott: a sebesült szíriaiak – harcosok és civilek – egy részét ugyanis nem a helyszínen látták el, hanem izraeli civil kórházakba szállították (Zarka és Lerner, 2017). Összesítések szerint közel hétezer szíriai lakost – köztük több mint kétezer gyereket – ápoltak a következő izraeli kórházakban: Ziv Medical Center (Szafed), Poriya Medical Center (Galilea, Tibériás), Rambam Health Care Campus (Haifa), Galilee Medical Center (Naharija) (Bahouth et al., 2017, 71–72. o.). Közülük az egyik legjelentősebb a Ziv Medical Center, ugyanis a szíriai határtól mindössze 30 km-re található, és a régió etnikailag, illetve vallásilag is igen összetett: zsidók, keresztények, muszlimok és drúzok vegyesen lakják. Ezt az sokszínűséget tükrözi az egészségügyi központ mintegy ezeröt-száz arab alkalmazottja is, akiknek a jelenléte megkönnyítette a szíriai betegekkel, illetve a hozzátartozóikkal való kommunikációt (Zarka, 2016; Young, Lewis, Gilbey, Eisenman, Schuster és Seponski, 2016). 2016 és 2018 között nemcsak sebesült, de krónikus beteg gyerekeket is gyógyítottak.

A sebesültek ellátása komoly kiadást jelentett az izraelieknek, miközben a kórházak egyáltalán nem részesültek anyagi juttatásban a szíriaiaktól. A kezelések költségét részben az izraeli állam, részben pedig filantróp adományok fedezték (Zarka, Farhat és Gidron, 2018). A két ország közötti viszonyból eredően a szíriaiak döntő többsége ellenséges államként tekint Izraelre, így az orvosi ellátásban részesülteknek a hazatérésük után azzal a veszéllyel kellett szembenézniük, hogy könnyen kollaboránsként kezelhetik őket. Ennek elkerülése érdekében az izraeli egészségügyi intézményekben minden orvosi dokumentumot arab nyelven állítottak ki (Bahouth et al., 2017).

Az „ellenségem ellensége a barátom” szellemében az izraeli hadsereg addig tudott segítséget nyújtani a Golán szíriai oldalán élő rászorulóknak, amíg nem az Aszad-kormány, illetve a szíriai hadsereg lett ismét a szomszédja. A 2013-ban indult kezdeményezés 5 évvel később, 2018. szeptember 13-án ért véget hivatalosan, nem sokkal az után, hogy a kormányerők visszafoglalták a korábban lázadó csapatok által ellenőrzött dél-szíriai területeket (Gross, 2018). A 2018-ban lezárult program utolsó nagyszabású humanitárius akciójaként Izrael még segített az úgynevezett fehérsisakosok (*White Helmets*) – azaz az addig a lázadók által uralt területeken mentőakciókat végrehajtó önkéntesek – evakuálásában (Bar’el, 2018; Hubbard, 2018; Frantzman, 2018). A nemzetközi közösség közbenjárása nyomán, illetve részvételével Izrael megnyitotta a határait a Golán-fennsíkon, és segített a fehérsisakosoknak és családtagjaiknak

eljutni Jordániába. Damaszkusz részéről óriási felháborodás övezte az evakuálást, s a külügyminisztérium egyenesen bűncselekménynek nevezte az izraeli akciót (ABC News, 2018).

Megfontolások és érdekek a humanitárius segítségén túl

A 2011 márciusában kezdődött szíriai események Izrael számára más jelentőséggel bírtak, mint a korábban Egyiptomban és Tunéziában kirobbant „arab tavasz”. A szomszédjában zajlott eseményekre történt reagálása így összetett megfontolásokat tükrözött. Miközben a damaszkuszi rezsim lépései többnyire kiszámíthatóak voltak, Izrael szempontjából aggodalomra adott okot, hogy Szíria szoros stratégiai szövetségben állt (és áll) Iránnal (Dekel et al., 2016; Malmvig, 2016). Damaszkusz és Teherán szövetsége miatt Izraelnek érdekében állhatott a szomszédos országban történő hatalomváltás. Ahogy Dan Meridor volt izraeli miniszterelnök-helyettes egy 2012-es interjúban hangsúlyozta, „ez egy komoly csapás lenne az Irán–Szíria–Hezbollah-tengelyre” (Csíki és Gazdik, 2013, 59. o.).

Ezzel közvetett módon összefügg Izrael szíriai megítélése: a humanitárius segítség nyilvánvalóan hozzájárult ahhoz, hogy az országról alkotott kép a civil lakosság, illetve egyes ellenzéki csoportok körében egyaránt javult⁸ (Dekel et al., 2016; Al-Nashef és Winter, 2016; Lake, 2016). Dekel et al. (2016) „orvosok diplomáciájának”, Boms (2017) „humanitárius diplomáciának” nevezte az izraeli akciót, amellyel Tel-Aviv lényegében Izrael és a szíriai ellenzék közös érdekei mentén próbált befolyást gyakorolni a háború kimenetelére. Az IDF elsősorban Kuneitra környékére összpontosította a segélyek szállítását, abban is bízva, hogy ezzel mérsékelni tudja a határ menti kockázatokat (Boms, 2017).

Az OGN szélesebb nemzetközi publicitást 2017 júniusában kapott; akkor elsősorban a humanitárius dimenzióit emelték ki a források (Gross, 2017; Kershner, 2017; Eglash, 2017). Ám már 2014-ben készült olyan ENSZ-jelentés, amelyben az UNDOF-erők arról számoltak be, hogy az IDF katonái vélhetően a szíriai ellenzék tagjaival kerültek interakcióba a szervezet által felügyelt demilitarizált övezet közelében, továbbá a demarkációs vonalat napi szinten lépik át az érintettek (UNDOF, 2014, 4. o.). Az UNDOF megfigyelői azt is rögzítették, hogy a sebesülteket szíriai ellenállók (fegyveresek) vitték el az izraeli határhoz, és az ellátásukat követően is ők mentek értük. Későbbi UNDOF-jelentések arról is beszámoltak, hogy ilyen alkalmakkor az izraeli katonák „mintha egyebet” is átadtak volna (ismeretlen dolgokat, azonosíthatatlan szíriaiaknak) humanitárius segélyként (UNDOF, 2016, 2. o.; UNDOF, 2017, 2–3. o.).

8 Hogy ez a hatás mennyire korán jelentkezett, azt jól érzékelteti egy jordániai menekülttáborban szerzett élmény (Za'atari tábor, 2014. február második fele), ahol e cikk egyik szerzőjének szíriai menekült fiatalok azzal a felkiáltással mutogatták a mobiljukon Netanjahu képét (amin a miniszterelnök egy izraeli kórházi ágyon fekvő szíriai beteg mellett állt), hogy „look at it, even Israel treats us better than Assad”. Netanjahu látogatására vélhetően február közepén került sor.

Az IDF tevékenységének kizárólagos humanitárius jellegét az izraeli sajtó – részben az ellátottakkal készített interjúk, részben a szíriai források alapján – már 2016 folyamán megkérdőjelezte, és azt boncolgatta, hogy vajon az IDF különbséget tesz-e sebesült szíriai földműveseknek, gyerekeknek és az esetlegesen lázadó csoportokhoz tartozó radikális iszlamistáknak nyújtandó segítség között (Lieber, 2016). Akkoriban ugyanis már sejteni lehetett, hogy az IDF és a Szíriában harcoló fegyveres csoportok között létrejöhetett valamilyen, a humanitárius ambíciókat meghaladó érintkezés. Nyilvánvaló, hogy a sebesültek szervezett ellátása nem valósulhatott volna meg kiterjedt kapcsolat-hálózat és a szíriai lázadókkal való koordináció nélkül, ez azonban még nem feltétlenül jelentette azt, hogy Izrael és a *Free Syrian Army* vagy más aktorok között írott megállapodás született az orvosi ellátások intézményesítéséről (Lieber, 2016).

Nagyjából 2017 első fele óta nyílt titok volt, hogy Izrael kisebb szíriai ellenzéki csoportokat (pl. *Fursan al-Joulán*) is támogatott – anyagilag, élelmiszerekkel, gyógyszerekkel és orvosi kezeléssel egyaránt. Egyes vélemények szerint az OGN humanitárius hadműveletet éppen e tény álcázása érdekében hozták létre (Jones, Raydan és Ma'ayeh, 2017; Al-Tamimi, 2017). Hogy a *Wall Street Journal* állításait ellensúlyozza, a hadsereg PR-irodája hivatalosan is közölte a nemzetközi sajtóval az OGN létezését (Kershner, 2017; Eglash, 2017; Gross, 2017), illetve hangsúlyozta, hogy Izrael elkötelezett egyrészt az ország határai megóvása, a terrorista és ellenséges csoportok szíriai megerősödésének megakadályozása, másrészt a térségben élő szíriaiaknak nyújtandó humanitárius segítség mellett.

A szíriaiaknak nyújtott segítség rendkívül megosztotta az izraeli társadalmat, azon belül is egy jelentős számú kisebbséget: a Golán-fennsík izraeli részén élő drúzokat. Az Aszad-párti drúz közösség azzal vádolta az izraeli kormányt, hogy olyan terrorista csoportokat támogatnak, mint a sokáig szíriai al-Káidaként is emlegetett an-Nuszra Front⁹ és más kormányellenes lázadó csapatok (Malmvig, 2016; Lieber, 2016).

Al-Tamimi (2017) és Tsurkov (2018a; 2018b) egyaránt következetesen azt hangsúlyozta, hogy Izrael vélhetően már 2013-tól többször is anyagi és fegyveres támogatásban részesített különböző kormányellenes csoportokat annak érdekében, hogy az Irán által támogatott vagy az Iszlám Államhoz köthető fegyveres erőket gyengítsék. Mindez a Kuneitrában, Dara'ában, valamint a Damaszkusztól délre és délnyugatra eső régióban lévő ellenzéki egységek hadianyaggal történő támogatását jelentette. A támogatott erők között volt a *Free Syrian Army*, a *Forsan al-Jolan*, amely a határ menti Jubata al-Khashab nevű településen, Kuneitra régióban, illetve a *Liwa al-Omar bin al-Khattab* (*Farouq Brigades*), amely a Hermon-hegy közelében állomásozott. Az oknyomozó újságcikkekben közölt információk szerint az izraeli tisztviselők telefonon, sőt több alkalommal személyes találkozások keretében is egyeztettek a lázadó csapatok

9 A Nuszra Front 2016 júliusában jelentette be, hogy elhatárolódik az al-Káidától, és a nevét Dzsabhat Fatah as-Samra (Fatah as-Sam Front) változtatja (UNDOF, 2017, 1. o.).

képviselőivel. Tsurkov azt állította, hogy ezeket az információkat ez utóbbiak magas rangú katonatisztjei támasztották alá, ám a nevük elhallgatását kérték (Tsurkov, 2018b). Beszámolók alapján a katonai segítségnyújtás a Golán-fennsík három olyan határátelőlőjénél történt, amelyeket egyidejűleg humanitárius segélyek szállítására is használtak. A katonai támogatás mellett – a helyiek szerint – Izrael havonta mintegy 75 dolláros „fizetést” is adott bizonyos katonáknak, arra bátorítva őket, hogy további fegyvereket vásároljanak a szíriai feketepiacon. Helyi lakosok és újságírók, az UNDOF, valamint lázadók arról is beszámoltak, hogy Izrael az Iszlám Állam parancsnokait célzó drón- és rakétatámadásokat is végrehajtott (Al-Tamimi, 2017; Tsurkov, 2018a; Tsurkov, 2018b; Levy, 2019).

Az izraeli humanitárius segítségnyújtásnak – orvosi kezeléseknak – köszönhetően a Dél-Szíriában élő lakosok és ellenzéki mozgalmak egy része már 2016 körül szövetségesként tekintett Izraelre (Lake, 2016; Jones, 2017). Mivel azonban az Aszadhoz lojális csapatok az orosz és az iráni erők támogatásával 2018 folyamán egyre több terület fellett szerezték vissza az irányítást, Izraelnek más lehetőséghez kellett folyamodnia, hogy az érdekeit érvényesíteni tudja. 2018 júliusában Izrael valószínűleg megegyezésre jutott Oroszországgal, vagyis elősegítette a rezsim haderői visszatérését Dara'a és Kuneitra nyugati részébe, a Golán-hegységgel szomszédos területeire. Cserében Oroszország állítólag megígérte, hogy az Irán által támogatott milíciákat nem engedi 80 kilométernél közelebb a Golán-fennsíkhöz (Tsurkov, 2018a; Tsurkov, 2018b).

Az IDF részéről Gadi Eizenkot volt vezérkari főnök végül 2019-ben ismerte el, hogy Izrael közvetlenül is támogatott Aszad-ellenes csoportokat a Golán-fennsíkon, többnyire azok fegyveres utánpótlását biztosítva. Ezzel lényegében beismerte, hogy a korábbi hivatalos verzió – amely szerint kizárólag humanitárius segítségnyújtás történt Szíria részére – vagy hazugság, vagy fedősztori volt (Levy, 2019). A rendelkezésre álló információk alapján az *Operation Good Neighbor* művelet (2016–2018) humanitárius jellegű volt, az egyéb tevékenységeket a hadsereg más egységei végezték¹⁰ (World Jewish Council, 2019).

Következtetések

Izrael a hivatalos álláspontja alapján eredetileg nem kívánt beavatkozni a 2011-ben kezdődött regionális konfliktusba, azonban 2013-tól mégis támogatást nyújtott szíriaiak számára. Mindezt a hadsereg hatáskörébe tartozó humanitárius művelet keretében öt éven keresztül folytatta, egészen 2018 nyaráig. A tanulmány arra a kérdésre kereste a választ, hogyan és milyen indíttatásból nyújtott segítséget a Golán-fennsíkon zajló *Operation Good Neighbor* keretében északi szomszédjának, Szíriának.

¹⁰ Ezt erősítik e cikk egyik szerzőjének az Eyal Drorral, az OGN volt vezetőjével 2020 szeptemberében folytatott beszélgetései is, amelyekre azért nem hivatkozunk bővebben, mert e kézirat lektorálását követően készültek. Lásd majd az angol nyelvű cikket (1. lábjegyzet).

Amennyiben alaposan megvizsgáljuk, hogy miként alakult a helyzet az izraeli határhoz közel eső Dara'a, illetve Kuneitra térségében, azt láthatjuk, hogy ott az Aszad-ellenes lázadó csapatok már a háború első éveiben jelentős területeket birtokoltak. A kormánynak a régió feletti ellenőrzése fokozatosan csökkent, s azt különböző katonai frakciók vették az irányításuk alá 2011 és 2014 között. Izrael számára az al-Káidához, illetve az ISIS-hez kötődő terrorista csoportok és a Hezbollah dél-szíriai megjelenése közvetlen fenyegetést jelentett. Miközben az ország a háború kezdetén próbált semlegesnek mutatkozni, ekkor már határozottan kijelentette, hogy az általa megjelölt három vörös vonal (*red lines*) megsértése esetén (azaz amennyiben a libanoni székhelyű Hezbollah fegyverutánpótlásban részesül, a konfliktus Izrael területét veszélyezteti, vagy az északi határon tevékenykedő szélsőséges radikális csoportok megerősödnek) szükségessé válhat a beavatkozás.

A későbbi OGN-re keresztelt művelet 2013 kora tavaszán kezdődött. Ez nagyjából egybeesett az ellenzéki csapatok hatalmának a Szíria délnyugati területein való konszolidálódásával. A szóban forgó időszakban Dara'a és Kuneitra térségét elsősorban a *Free Syrian Army* csapatai ellenőrizték, és később az IDF katonáit velük is kapcsolatba hozták. A Dél-Szíriában kialakult labilis helyzet, valamint egyes kormányellenes csoportok megjelenése kedvező körülményeket teremtett Izraelnek a Hezbollah fegyverutánpótlásának a megakadályozása (vagy legalábbis mérséklése) és új szövetségek kiépítése szempontjából. Ennek érdekében szükség volt a szíriai ellenzéki erőkkal és civilekkel való együttműködésre, illetve azok orvosi segítség és humanitárius adományok formájában történő támogatására.

Mivel az *Operation Good Neighbor* csupán néhány hónappal az után vette kezdetét, hogy az Aszad-rezsim orosz támogatással először indított ellentámadást a lázadó csapatok ellen Dél-Szíriában, nehéz elhinni, hogy Izrael célja kizárólag humanitárius segítségnyújtás volt. Ezt még inkább alátámasztani látszik az a tény, hogy az OGN lezárása (2018. nyár vége) szintén egybeesett a lázadók által ellenőrzött területek visszafoglalásának az idejével. Bár Izrael kétségkívül jelentős humanitárius erőfeszítéseket tett Szíria déli részén, köztük kórházi kezelésekkal, nagy mennyiségű élelmiszer-, gyógyszer-, fűtőanyag- és ruhaszállítmányokkal segítette a szíriaiakat, az akkoriban szövődött izraeli–szíriai kapcsolatok további kutatásokat igényelnek, különösen a regionális fejlemények tükrében.

Irodalomjegyzék

- ABC News (2018). Syria Condemns Israeli Evacuation of White Helmets Rescue Workers as 'Criminal Operation'. A letöltés ideje: 2020. május 3. <https://www.abc.net.au/news/2018-07-24/syria-says-israeli-white-helmets-evacuation-criminal-operation/10028326>.
- Ahronheim, Anna (2018). IDF Closes Field Clinic Providing Aid to Injured Syrians. *The Jerusalem Post*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.jpost.com/israel-news/idf-closes-field-clinic-providing-aid-to-injured-syrians-564094>.

- Al-Koshak, Osama (2015). Mapping Southern Syria's Armed Opposition. *Aljazeera-Center for Studies*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://studies.aljazeera.net/sites/default/files/articles/reports/documents/2015101392652301734Syria.pdf>.
- Al-Nashef, Tha'er és Winter, Ofir (2016). Israel's Imagined Role in the Syrian Civil War. *INSS Strategic Assessment*, 19(2), 27–39. A letöltés ideje: 2020. szeptember 24. https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/INSS.StrAss19_2.July16.02aINashefWinter.pdf.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad (2017). Israel's Relations with the Syrian Rebels: An Assessment. *Aymenn Jawad Al-Tamimi*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 24. <http://www.aymennjawad.org/20017/israel-relations-with-the-syrian-rebels>.
- Bahouth, Hany, Shlaifer, Amir, Yitzhak, Avraham és Glassberg, Elon (2017). Helping Hands Across a War-Torn Border: The Israeli Medical Effort Treating Casualties of the Syrian Civil War. *The Lancet*, 389(10088), 2579–2583.
- Bar'el, Zvi (2018). Analysis. White Helmets Rescue Shows that Israel Is Involved in Syria Way Beyond Humanitarian Aid. *The Haaretz*. A letöltés ideje: 2018. július 22. <https://www.haaretz.com/middle-east-news/syria/.premium-white-helmets-rescue-shows-that-israel-is-involved-in-syria-way-beyond-humanitarian-aid-1.6295222>.
- Beaujouan, Juline és Rasheed, Amjed (2019). *Syrian Crisis, Syrian Refugees: Voices from Jordan and Lebanon*. London: Palgrave Macmillan.
- Boms, Nir T. (2017). Israel's Policy on the Syrian Civil War: Risks and Opportunities. *Middle Eastern Affairs*, 11(3), 323–336.
- Boms, Nir T. (2020). A Northern Dilemma: Understanding Israel's Actions Facing the Syrian War. In Moodrick-Even Khen, Hilly, Boms, Nir T. és Ashraph, Sareta (szerk.), *The Syrian War: Between Justice and Political Reality*. Cambridge: Cambridge University Press (180–197. o.).
- Brown, Don (2018). *The Unwanted: Stories of the Syrian Refugees*. Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt.
- Sassoon, Joseph (2009). *The Iraqi Refugees: The New Crisis in the Middle East*. London: I. B. Tauris.
- Chatty, Dawn (2010). *Displacement and Dispossession in the Modern Middle East*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chernick, Ilanit (2018). Golan Residents Start Viral Campaign to Aid to Syrian Refugees. *The Jerusalem Post*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.jpost.com/israel-news/politics-and-diplomacy/golan-residents-start-viral-campaign-to-aid-to-syrian-refugees-561637>.
- Csíki Tamás és Gazdik Gyula (2013). Stratégiai törekvések a szíriai válság kapcsán I. *Nemzet és Biztonság*, (1–2), 42–65.
- Dekel, Udi, Boms, Nir és Winter, Ofir (2016). Syria's New Map and New Actors: Challenges and Opportunities for Israel. *INSS Memorandum*, 156, 1–177. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/SystemFiles/memo156_5.pdf.
- Doocy, Shannon, Lyles, Emily, Delbiso, Tefera Darge és Robinson, Courtland W. (2015). Internal Displacement and the Syrian Crisis: An Analysis of Trends from 2011–2014. *Conflict and Health*, 9(1), 1–11.

- Eglash, Ruth (2017). For the First Time, Israel Describes the Aid Work It Carries out in Syria. *The Washington Post*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. https://www.washingtonpost.com/world/for-the-first-time-israel-describes-the-aid-work-it-carries-out-in-syria/2017/07/19/22e466a6-6c91-11e7-abbc-a53480672286_story.html.
- Eisenberg, Steven B. és Benbenishty, Julie (2013). Milk and Rice. *International Nursing Review*, 60(4), 543–544.
- Flugelman, Anath A. és Barhoum, Masad (2017). Humanitarian Aid Bridging Across a Hostile Border. *Pediatrics*, 140(5), 1–2.
- Frantzman, Seth J. (2017). Myths and Misconceptions About Israel and Syrian Rebels on the Golan. *The Jerusalem Post*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.jpost.com/arab-israeli-conflict/report-myths-and-misconceptions-about-israel-and-syrian-rebels-on-the-golan-498837>.
- Gazdik Gyula (2012). A szíriai válság kialakulása és elmélyülése. *Kül-Világ*, 9(1–2), 2–8.
- Gazdik Gyula (2015). Szíriai válság: „geopolitikai Csernobil”? *Nemzet és Biztonság*, (5), 108.
- Glassberg, Elon, Bader, Tarif, Nadler, Roy, Benov, Avi, Zarka, Salman és Kreiss, Yitshak (2015). When Humanitarianism Trumps Politics. *Israel Medical Association*, (17), 339–40. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.ima.org.il/FilesUploadPublic/IMAJ/0/152/76415.pdf>.
- Gross, Judah Ari (2017). Operation Good Neighbor: Israel Reveals Its Massive Humanitarian Aid to Syria. *The Times of Israel*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.timesofisrael.com/operation-good-neighbor-israels-massive-humanitarian-aid-to-syria-revealed/>.
- Gross, Judah Ari (2018). As War Nears End, IDF Shuttles 'Good Neighbor' Syrian Aid Program. *The Times of Israel*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.timesofisrael.com/as-war-nears-end-idf-shuttles-good-neighbor-syrian-aid-program/>.
- Hanauer, Larry (2016). Israel's Interests and Options in Syria. *Perspectives*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE185.html>.
- Heras, Nicolas A. (2014). A Profile of Syria's Strategic Dar'a Province. *CTC Sentinel*, 7(6), 20–23. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2014/06/CTCSentinel-Vol7Iss6.pdf>.
- Hinnebusch, Raymond és Saouli, Adham (2019). *The War for Syria: Regional and International Dimensions of the Syrian Uprising*. London: Routledge.
- Hubbard, Ben (2018). Israel Aids Evacuation from Syria of Hundreds of 'White Helmets' and Families. *The New York Times*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.nytimes.com/2018/07/22/world/middleeast/israel-white-helmets-syria.html>.
- International Crisis Group (2018). Israel, Hizbollah and Iran: Preventing Another War in Syria. Middle East Report, 182. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/182-israel-hizbollah-and-iran-preventing-another-war-in-syria_0.pdf.
- Israel Defence Force (2017b). Operation Good Neighbor: Inside the IDF's Effort to Provide Aid to Syria. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.idf.il/en/minisites/operation-good-neighbor/operation-good-neighbor-inside-the-idf-s-effort-to-provide-aid-to-syria/>.

- Israel Defense Force (2017a). Operation Good Neighbor. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.idf.il/en/minisites/operation-good-neighbor/>.
- Israel Ministry of Foreign Affairs (1981). Golan Heights Law. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/golan%20heights%20law.aspx>.
- Israel Ministry of Foreign Affairs (1999). Israel and Syria Resume Peace Negotiations. A letöltés ideje: 2020. február 9. <https://mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/israel%20and%20syria%20resume%20peace%20negotiations.aspx>.
- Israeli Flying Aid (2020). Syria – Human Conflict. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://ifaidd.com/missions/syria-conflict/>.
- Jones, Rory, Raydan, Noam és Ma'ayeh, Suha (2017). Israel Gives Secret Aid to Syrian Rebels. *The Wall Street Journal*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.wsj.com/articles/israel-gives-secret-aid-to-syrian-rebels-1497813430>.
- Kershner, Isabel (2017). Israeli Aid Gives an Unexpected 'Glimmer of Hope' for Syrians. *The New York Times*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.nytimes.com/2017/07/20/world/middleeast/israel-syria-humanitarian-aid.html>.
- Lake, Eli (2016). Syria's 'Army of Islam' Says It Wants No War with Israel. *Bloomberg Opinion*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2016-09-29/syria-s-army-of-islam-says-it-wants-no-war-with-israel>.
- Levy, Daniel J. (2019). Opinion Israel Just Admitted Arming Anti-Assad Syrian Rebels. Big Mistake. *The Haaretz*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.haaretz.com/israel-news/premium-israel-just-admitted-arming-anti-assad-syrian-rebels-big-mistake-1.6894850>.
- Lieber, Dov (2016). Is Treating Syrians a Humanitarian Gesture or Strategic Policy for Israel? *The Times of Israel*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.timesofisrael.com/the-curious-case-of-israels-syrian-patients/>.
- Lounsbury, Dave Eedmond és Hetz, Stephen P. (2018). Complicated War Trauma and Care of the Wounded – the Israeli Experience in Medical Care and Humanitarian Support of Syrian Refugees. *Medicine, Conflict and Survival*, 34(1), 51–53.
- Ma'oz, Moshe (1995). *Syria and Israel: From War to Peacemaking*. Oxford: Clarendon Press.
- Malmvig, Helle (2016). Israel's Conflicting Interests in the Syrian War. *DIIS Policy Brief December 2016*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.diis.dk/en/research/hanging-in-the-balance>.
- Marks, Jesse és Lang, Hardin (2018). Catastrophe in Southwest Syria: The Urgent Need for Humanitarian Action. *Refugees International*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/catastrophe-southwest-syria-urgent-need-humanitarian-action>.
- Middle East Eye (2018). Israel Delivers Aid but Says It Won't Accept Syrian Refugees. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://www.middleeasteye.net/news/israel-delivers-aid-says-it-wont-accept-syrian-refugees>.
- Moodrick-Even Khen, Hilly, Boms, Nir T. és Ashraph, Sareta (2020). *The Syrian War: Between Justice and Political Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Naguib, Nefissa és Okkenhaug, Inger Marie (2008). *Interpreting Welfare and Relief in the Middle East*. Leiden: Brill.

- Németh Bence és Szalai Máté (2017). A lezárás felé? A szíriai polgárháború megoldásának lehetséges körvonalai 3. A regionális szereplők céljai és érdekei: Izrael és a GCC. *KKI-elemzések*, 29.
- OCHA (2018a). Syrian Arab Republic: Dar'a, Qunaitra, Sweida Situation Report No 3. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/South%20West%20Syria_SitRep%20no.%203.docx_final.pdf.
- OCHA (2018b). Syrian Arab Republic: Dar'a, Qunaitra, Sweida. Situation Report No. 4. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/South-West%20Syria_SitRep%20no.%204_%2026%20July.pdf.
- OCHA (2019). Humanitarian Needs Overview: Syrian Arab Republic. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/2019-humanitarian-needs-overview-syrian-arab-republic-enar>.
- Physicans for Human Rights (2017). Anatomy of a Crisis. A Map of Attacks on Health Care in Syria. A letöltés ideje: 2020. március 9. https://s3.amazonaws.com/PHR_syria_map/findings.pdf.
- Sorenson, David S. (2016). *Syria in Ruins. The Dynamics of the Syrian Civil War*. Denver, CO: Praeger.
- Sparrow, Annie, Foad, Foudad M., Tarakji, Ahmad és Jabbour, Samer (2018). Weaponisation of Healthcare in Syria. *European Journal of Public Health* 28(4). A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. https://academic.oup.com/eurpub/article/28/suppl_4/cky213.573/5192486.
- Tanielian, Melanie S. (2017). *The Charity of War. Famine, Humanitarian Aid, and World War I in the Middle East*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Tsurkov, Elizabet (2018b). Inside Israel's Secret Program to back Syrian Rebels. *Foreign Policy Magazine*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://foreignpolicy.com/2018/09/06/in-secret-program-israel-armed-and-funded-rebel-groups-in-southern-syria/>.
- Tsurkov, Elizabeth (2018a). Israel's Deepening Involvement with Syria's Rebels. *War on the Rocks*. A letöltés ideje: 2020. szeptember 28. <https://warontherocks.com/2018/02/israels-deepening-involvement-syrias-rebels/>.
- UN (1974). Resolution 350 (1974). A letöltés ideje: 2020. március 13. [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/350\(1974\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/350(1974)).
- UNDOF (2014). Report of the Secretary-General on the United Nations Disengagement Observer Force for the Period from 4 September to 19 November 2014. S/2014/859. New York: ENSZ.
- UNDOF (2016). Report of the Secretary-General on the United Nations Disengagement Observer Force for the Period from 19 November 2015 to 29 February 2016. S/2016/242. New York: ENSZ.
- UNDOF (2017). Report of the Secretary-General on the United Nations Disengagement Observer Force for the Period from 18 November 2016 to 1 March 2017. S/2017/230. New York: ENSZ.
- UNDOF (2018). United Nations Disengagement Observer Force: Report of the Secretary-General. S/2018/1088, New York: ENSZ.
- Wagner Péter (2019). A lezárás felé? A szíriai polgárháború megoldásának lehetséges körvonalai 6. A humanitárius helyzet és a háborús károk Szíriában. *KKI-elemzések* 11.
- Watenpugh, Keith David (2015). *Bread from Stones. The Middle East and the Making of Modern Humanitarianism*. Berkely, CA: University of California Press.

- World Jewish Congress (2019). Webinar Lt. Col. (R) Eyal Dror. A letöltés ideje 2020. március 17. https://www.youtube.com/watch?v=RWke5QeXAaM&ab_channel=WorldJewishCongress.
- Young, Savannah S., Lewis, Denise C., Gilbey, Peter, Eisenman, Arie, Schuster, Richard és Seponski, Desiree M. (2016). Conflict and Care. Israeli Healthcare Providers and Syrian Patients and Caregivers in Israel. *Global Qualitative Nursing Research*, 3, 1–15.
- Yuval, Glick, Baruch, Erez N., Tsur, Avishai M., Berg, Amy L., Yifrah, Dror, Avraham, Yitzhak, Dagan, David és Bader, Tarif (2016). Extending a Helping Hand: A Comparison of Israel Defense Forces Medical Corps Humanitarian Aid Field Hospitals. *The Israel Medical Association Journal*, 18(10), 581–585.
- Zarka, Salman (2016). More than Three Years of Medical Humanitarian Aid to the Syrian People. *Israel Medical Association Journal*, 18(10), 586–589.
- Zarka, Salman és Lerner, Alexander (2017). *Complicated War Trauma and Care of the Wounded. The Israeli Experience in Medical Care and Humanitarian Support of Syrian Refugees*. New York, NY: Springer.
- Zarka, Salman, Barhoum, Masad, Bader, Tarif, Zoaretz, Itay, Glassberg, Elon, Embon, Oscar és Kreiss, Yitshak (2014). Israel's Medical Support to Victims of the Civil War in Syria. *Israel Medical Association Journal*, 16(2), 71–72.
- Zarka, Salman, Farhat, Morshid és Gidron, Tamar (2018). Humanitarian Medical Aid to the Syrian People: Ethical Implications and Dilemmas. *Bioethics*, 33(2), 302–308.